

УДК 37.016+811.161.2

У74

Автор:

Голобородько Є. П., доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки і психології Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради, член-кореспондент НАПН України;

Голобородько К. Ю., доктор філологічних наук, професор, декан українського мовно-літературного факультету імені Г. Ф. Квітки-Основ'яненка Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди;

Павлик О. А., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри змісту і методики початкового навчання Криворізького педагогічного інституту Державного вищого навчального закладу «Криворізький національний університет»;

Мунтян С. В., кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри слов'янських мов та методик їх викладання Херсонського державного університету;

Бондаренко І. А., учитель-методист, учитель української мови та літератури Херсонської спеціалізованої школи І–ІІІ ступенів № 24.

Рецензенти:

Плиско К. М., доктор педагогічних наук, професор;

Назаренко Л. М., кандидат педагогічних наук, доцент.

Усі уроки української мови. 9 клас. І семестр. Нова програма / Є. П. Голобородько, К. Ю. Голобородько, О. А. Павлик, С. В. Мунтян, І. А. Бондаренко. — Х. : Вид. група «Основа», 2017. — 144 с. — (Серія «Усі уроки»).

ISBN 978-617-00-3087-0

У посібнику вміщено всі уроки української мови для І семестру 9 класу, які розроблено із врахування змін здійснених Міністерством освіти і науки України 2015, 2017 рр. Розподіл навчального часу та зміст розроблених уроків носить орієнтовний характер. Згідно з положеннями пояснювальної записки оновленої програми в разі потреби вчитель має право самостійно змінювати обсяг годин у межах розділу, а також змінювати послідовність вивчення розділів.

Для вчителів української мови та літератури загальноосвітніх шкіл, ліцеїв та гімназій, студентів філологічних факультетів педагогічних університетів.

УДК 37.016+811.161.2

© Голобородько Є. П., Голобородько К. Ю.,
Павлик О. А., Мунтян С. В.,
Бондаренко І. А., 2017

© ТОВ «Видавничка група «Основа», 2017

ISBN 978-617-00-3087-0

КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНЕ ПЛАНУВАННЯ УРОКІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В 9 КЛАСІ. І СЕМЕСТР

№ зп	Зміст уроку	Дата
ВСТУП		
1	Українська мова серед інших мов. Розвиток української мови	
ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО У 8 КЛАСІ		
2	Граматична основа речення. Односкладне й двоскладне речення	
3	Просте ускладнене речення, розділові знаки в ньому	
4	Основні правила правопису	
СИНТАКСИС. ПУНКТУАЦІЯ		
Пряма й непряма мова		
5	Пряма мова. Інтонавання речень із прямою мовою	
6	Розділові знаки в реченнях із прямою мовою	
7	Непряма мова як засіб передачі чужої мови. Заміна прямої мови непрямою	
8	<i>Урок розвитку комунікативних умінь № 1. Повторення й узагальнення вивченого про мовлення. Вимоги до мовлення. Види мовленнєвої діяльності</i>	
9	Цитата як спосіб передачі чужої мови	
10	<i>Урок розвитку комунікативних умінь № 2. Усний вибіркового переказ тексту художнього стилю (на основі кількох джерел)</i>	
11	<i>Урок розвитку комунікативних умінь № 3. Контрольний письмовий вибіркового переказ тексту художнього стилю</i>	
12	Діалог. Розділові знаки в діалозі	
13	<i>Тематична контрольна робота № 1. Контрольний тест</i>	

№ зп	Зміст уроку	Дата
Складне речення й ознаки його. Складносурядне речення		
14	Складні речення без сполучників, із сурядним і підрядним зв'язком	
15	Складносурядне речення, його будова і засоби зв'язку в ньому	
16	Смислові зв'язки між частинами складносурядного речення	
17	Розділові знаки між частинами складносурядного речення	
18	Синоніміка складносурядних речень з різними сполучниками, а також складносурядного речення і простих речень	
19	<i>Контрольний диктант.</i> Контрольне читання мовчки тексту публіцистичного стилю	
Складнопідрядне речення		
20	Складнопідрядне речення, його будова й засоби зв'язку в ньому	
21	Основні види складнопідрядних речень. Підрядні сполучники й сполучні слова. Розділові знаки в складнопідрядному реченні	
22	Складнопідрядні речення з підрядними означальними	
23	Складнопідрядні речення з підрядними з'ясувальними	
24	<i>Урок розвитку комунікативних умінь № 4.</i> Усний твір у публіцистичному стилі на морально-етичну тему	
25	<i>Урок розвитку комунікативних умінь № 5.</i> Контрольний письмовий твір у публіцистичному стилі на морально-етичну тему	
26	Основні типи складнопідрядних речень з підрядними обставинними. Складнопідрядне речення з підрядними способу дії та ступеня і міри, з підрядними порівняльними	
27	Складнопідрядні речення з підрядними часу, умови, місця, мети, причини, наслідку, доступу	
28	Складнопідрядні речення з підрядними обставинними (тренувальні вправи)	
29	Складнопідрядне речення з кількома підрядними	
30	Розділові знаки в складнопідрядному реченні з кількома підрядними	
31	Складнопідрядне речення з кількома підрядними (тренувальні вправи)	
32	<i>Тематична контрольна робота № 2.</i> Контрольний тест	

ВСТУП

УРОК № 1

УКРАЇНСЬКА МОВА СЕРЕД ІНШИХ МОВ. РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Мета (формувати компетентності): *предметні:* поглиблені знання про особливості української мови серед інших мов та її розвиток; *ключові:* розширення соціолінгвістичного світогляду учнів; *загальнокультурні:* турботливе ставлення до української мови як рідної й державної та інтерес до мов світу.

Тип уроку: розширення та поглиблення знань, умінь і навичок.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЯ КЛАСУ

- ▶ Прочитайте виразно уривок вірша Г. Грабовича «Рідна мова». Яка його основна думка?

Ні звук струни, ні солов'я
Так любо не пливуть:
Як рідне слово вчую я,
З очей аж сльози йдуть...

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

Фронтальна бесіда

- ▼ Як ви розумієте роль мови в житті людини? Які мови ви можете назвати? Якими мовами ви володієте? За що ви любите українську мову?

III. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ, МЕТИ І ЗАВДАНЬ УРОКУ. МОТИВАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Власні міркування

- ▼ Чи можна всі питання теми розглянути на одному уроці?
- ▼ Як би ви спланували самостійну роботу з цього питання?

IV. ПОЯСНЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

Опрацювання теоретичних відомостей

- ▶ Послухайте текст і запишіть його. Що нового ви дізналися? Поясніть розділові знаки в реченні.

Текст 1

Учені розрізняють живу усну мову українців, відображену й збережену (в пізніших записах) у безмежних народнопоетичних скарбах різних жанрів, починаючи з легенд, переказів, обрядової поезії, пісень, билин, прислів'їв, приказок і под., тобто ту мову, якою ми спілкуємось між собою й нині, а також українську літературну мову письмових пам'яток, яка бере свій початок із багатой літератури доби Київської Русі.

- ▶ Послухайте текст. Про що ви ще дізналися з історії української мови?
- ▶ Визначте частини мови в першому реченні. Випишіть складні слова і поясніть їх правопис.

Текст 2

Літературна, або писемна мова з її староруським і церковнослов'янським різновидами набрала свого поширення з прийняттям християнства, появою шкіл, освіти, книжок, бібліотек. Вона вживалася для задоволення суспільно-державних і церковних потреб. Церковнослов'янською, подібно до латинської в середньовічній Європі, перекладали книги святого Письма. Вона має в своїй основі староболгарську мову та її алфавітну систему, так звану кирилицю.

Учені доводять, що давньоукраїнське письмо зі своєю системою позначок існувало з другого століття до нашої ери.

У багатьох мовах світу є тільки їм притаманні звуки й букви. Розміщені в усталеному порядку, літери складають алфавіт, який українці ще називають абеткою, азбукою. Саме письмо виникло наприкінці II тисячоліття до нашої ери. За один із найдавніших алфавітів вважають грецький, від якого походить і сучасна українська абетка. Колись вона містила сорок п'ять літер, а нині має лише тридцять дві (*Ярослав Дзира*).

V. ЗАКРІПЛЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

Вільний диктант

- ▶ Послухайте текст. До якого стилю він належить? Коротко передайте зміст тексту (письмово). Зробіть синтаксичний розбір одного з речень (усно).

...Я бачила вияви щирого, палкого почуття, вияви шани до українського театрального мистецтва, вияви любові до нього, і ця любов мовить мені, що справа, якій я присвятила свої скромні сили, потрібна рідному народові, необхідна для національного розвою, для його духовної вроди й снаги. Я вірю в краще майбутнє рідного народу, вірю, ні, я впевнена, що вільний геній мого народу витворить нове вільне мистецтво... (М. Заньковецька).

Вибіркове списування

- ▶ Прочитайте висловлювання видатних людей про українську мову. Одне-два, які вам сподобались, запишіть у зошити. Складіть схеми цих речень.

1. Наша пісня майже зовсім селянська і проста, написана простонародною мовою, але я сміливо заявляю, що при своїй простонародності і простоті вона щира, чиста і безпосередня (Г. Сковорода). 2. У теперішній час годі доказувати, що українська, або, як де-хто волить називати, малоросійська, мова... одна з найбагатших слов'янських мов (І. Срезневський). 3. Мова, що має свою граматику, свої правила, свої звороти в мовленні, неповторні, які не перекласти іншою; а її поезія?! Хай спробують передати всю силу, всю велич, витонченість іншою! (Г. Квітка-Основ'яненко). 4. ...Українська мова в багатстві, витонченості і гнучкості форм не поступається ані жодній із сучасних літературних мов слов'янства і не бідна аж ніяк на почуття, аби нею заважко було перекладати глибину філософських думок і змальовувати високохудожні образи (М. Драгоманов).

Виразне читання

- ▶ Виразно прочитайте вірш В. Самійленка «Українська мова». Передайте зміст своїми словами. Запишіть рядки, які вам найбільш сподобались. Визначте будову 2–3 слів.

Діамант дорогий на дорозі лежав, —
Тим великим шляхом люд усякий минав,
І ніхто не впізнав діаманта того.
Йшли багато людей і топтали його,
Але раз тим шляхом хтось чудовий ішов,
І в пилу на шляху діамант він найшов.

Камінець дорогий він одразу пізнав,
І додому приніс, і гарненько, як знав,
Обробив, обточив дикий той камінець,
І уставив його у коштовний вінець.
Сталось диво тоді: камінець засіяв,
І промінням ясним всіх людей здивував,
І палючим вогнем кольористо блищить,
І промінням його усім очі сліпить.
Так в пилу на шляху наша мова була,
І мислива рука її з пилу взяла.
Полюбила її, обробила її,
Положила на ню усі сили свої,
І в народний вінець, як в оправу, ввела,
І, як зорю ясну, вище хмар піднесла.
І, на злість ворогам, засіяла вона,
Як алмаз дорогий, як та зоря ясна.

Робота за підручником

VI. СИСТЕМАТИЗАЦІЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Робота в парах

- ▶ Обговоріть тему уроку. Що ви цінуєте в українській мові?

VII. ПІДСУМОК УРОКУ

- ▶ Послухайте речення. Запишіть його. Підкресліть члени речення. Зробіть висновок, хто зробив значний внесок у розвиток української літературної мови. Запишіть його.

Поряд із Шевченком, Франком, Панасом Мирним, Коцюбинським та іншими славними класиками Леся Українка наполегливо розвивала й зміцнювала нашу сучасну літературну мову, вдосконалювала художню стилістику.

VIII. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ (НА ВИБІР)

1. Вивчити теоретичний матеріал за підручником та виконати одну із вправ.
2. Дібрати матеріал з розвитку української мови та висловлювання чи вірш про українську (рідну) мову. Теоретичний матеріал законспектувати. Висловлювання чи вірш (уривок) записати. Зробити синтаксичний розбір простого речення.

ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО У 8 КЛАСІ

УРОК № 2

ГРАМАТИЧНА ОСНОВА РЕЧЕННЯ. ОДНОСКЛАДНЕ Й ДВОСКЛАДНЕ РЕЧЕННЯ

Мета (формувати компетентності): предметні: систематизовані й узагальнені знання про просте неускладнене речення та розділові знаки в ньому; **ключові:** раціонально та ефективно повторювати вивчене раніше; **інформаційні:** навички лінгвістичного мислення в процесі засвоєння особливостей неускладнених речень і пунктуація в них; **загальнокультурні:** шанобливе та відповідальне ставлення до мови, до рідного слова.

Тип уроку: повторення вивченого раніше.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЯ КЛАСУ

Розвиток аудіювання

- ▶ Послухайте уривок вірша Олександра Олеся. Так що ж «в єдине нас злива», за словами поета? Назвіть свою рідну мову.

Рідна мова! Рідна мова!
Що в єдине нас злива,—
Перші матері слова,
Перша пісня колискова.

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

Порівняння речень

- ▶ Запишіть речення і визначте, яке з них ускладнене, а яке неускладнене. Неускладнене запишіть у зошит. Підкресліть усі члени речення.

1. Нитками рідної мови ми зв'язані з усіма іншими (*П. Житецький*). 2. ...Щиросердно вітаємо вас, брати русини-українці, всім серцем поділяючи ваші бажання вільного розвитку своєї рідної культури, того чистого, рухливого струмочка, котрий, витікаючи з суто національних потреб, сполучає всі народи з великим океаном вселюдського братерства, рівності та свободи (*С. Крушельницька, О. Мишуга*).

III. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ, МЕТИ І ЗАВДАНЬ УРОКУ. МОТИВАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

Спостереження над мовним матеріалом

- ▶ Запишіть і прочитайте вголос речення. Чим вони відрізняються між собою? Що ви знаєте про просте речення?

1. Тільки рідним словом проговориш до серця, тільки рідне слово дає повний політ і простір творчій силі поета (*І. Верхратський*). 2. Дніпро, широкий і спокійний у вечірній темряві, здавався особливо могутнім (*В. Собко*). 3. Хіба можна не любити ясных ранків? (*О. Довженко*).

IV. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Синтаксичний розбір

- ▶ Зробіть усний синтаксичний розбір простих речень.

1. Ну й гарні ж київські парки на зелених наддніпрянських кручах! (*Л. Дмитерко*). 2. Люблю пісні мого краю, Та не спинюся на тім лишень. З любов'ю вухо привертаю До братніх на землі пісень (*М. Рильський*). 3. Спускались «дубами» через грізні пороги по Дніпру, а найбільше — вивіреном способом — пішки (*О. Гончар*).

Пояснювальний диктант

- ▶ Запишіть речення, розставляючи розділові знаки. Поясніть розстановку їх. Підкресліть члени речення.

1. Наш обов'язок — з дитинства прищеплювати любов до природи, до рослин, до тварин (*Остан Вишня*). 2. Дві голови — два розуми, п'ять голів — громада, а громада — великий чоловік (*М. Кропивницький*). 3. З народом бо жить, нове починать, — це значить ніколи помилки не знать (*П. Тичина*). 4. Місто Городище — батьківщина поета-байкаря Петра Петровича Гулака-Артемовського.

Самостійна робота

- ▶ Складіть і запишіть по одному реченню різних видів односкладних речень. Підкресліть головні члени речення.

Тренувальні вправи з творчим завданням

- ▶ Випишіть прості неускладнені речення в такому порядку: 1) із простим присудком, 2) зі складеним дієслівним, 3) зі складеним іменним. Підкресліть головні члени речення. Поясніть правопис виділеного слова.

1. Ми йдем, ми йдем до мети (*В. Сосюра*). 2. Через півгодини майдан став наповнюватися людьми (*Г. Тютюнник*). 3. Дід Захарко був коваль. 4. Темна хмара озвалася громом гучним (*Леся Українка*).

- ▶ Складіть і запишіть прості неускладнені речення, використовуючи в ролі підметів подані словосполучення. Підкресліть члени речення.

Багато читачів. Батько з сином. Чотири моряки. Зграя птахів.

- ▶ Інтонуючи правильно прочитайте речення, умотивуйте вжиті розділові знаки, назвіть головні члени речення. Чи є серед поданих простих речень ускладнене?

1. Найдорожче в світі — це людина. 2. Ранкові години — золотий час для розумової праці. 3. Знання — це духовне багатство людини. 4. Мужність — це справжня краса духу і тіла, переконань і вчинків (*В. Сухомлинський*).

- ▶ Складіть і запишіть короткий твір-роздум на морально-етичну тему «Мовний етикет і його значення». Які речення — прості чи складні, прості неускладнені чи ускладнені ви використали активніше? Чому?
- ▶ Прочитайте текст В. Сухомлинського. Скільки в ньому речень? Скільки з них простих неускладнених? Прочитайте їх уголос. Чого вчить нас великий український педагог?

БУДЬ МИСЛИТЕЛЕМ

Будь мислителем. Умій думати читаючи і читати думаючи. Будь шукачем і допитливим добувачем знань. Мислення — це найскладніша праця. Знання тобі дають у школі для того, щоб ти вмів добувати нові знання. Живи в світі думок, осягай ідеї. Життя без думки — жалюгідне животіння. День без думки, без читання — марно прожитий день. Марнування часу — марнування неоціненних багатств людського життя. Бійся в юні роки порожнечі душі, легкості в думках, дешевих розваг. Зневажай усе, в чому мінімум напруження і максимум задоволення. Легкі задоволення зрештою несуть убогість думки і душі.

Синтаксична вікторина

1. Яке походження мовознавчого терміну «синтаксис»? (*Грецьк. — побудова, зв'язок, з'єднання*)

2. Який найдавніший розділовий знак? (*Крапка*)
3. Звідки походить назва розділового знаку тире? (*Фр. — тягнути*)
4. У яких розділових знаках і їхніх назвах присутня крапка? (!, ?, ::, ...)
5. Чи завжди розділовий знак «крапки» (...) складався з трьох крапок? (*Було 6, 5, 4 крапки в деяких граматиках минулого.*)

V. СИСТЕМАТИЗАЦІЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ПОВТОРЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Переказ

- Напишіть стислий переказ тексту. Які речення (прості чи складні, ускладнені чи неускладнені) ви вживали частіше?

НАДХОДИТЬ ОСІНЬ

Давно повилітали пташенятка з гнізд. Вилиняли і знову вкрилися новим пір'ям їхні батьки й матері.

В табуни збиваються пташки, що будуть відлітати в чужі, далекі, теплі краї.

Покинули свої хатки-шпаківні чорно-рябенькі шпаки. Величезними табунами літають вони над ланами, луками. Ось табун опустився на скошений луг. Перемовляючись, шпаки моторно бігають і живляться комахами, які ще не поховалися в землю, під коріння, в щілинки.

Здалеку здається, що на телеграфні дроти нанизано намистини. То сидять сотні ластівок, які ось-ось полетять від нас, так само як і соловейки та інші дрібні комахоїдні пташки. Зозулі теж рано зникають.

Поважно бродять по болоту сім'ї лелек у своєму чорно-білому вбранні.

Скоро перша паморозь посріблить траву, листя кущів і дерев. Тоді шпак прилетить до своєї шпаківні і проспіваче прощальну пісеньку (*О. Копиленко*).

VI. ПІДСУМОК УРОКУ

Рефлексія

- ▼ Що з теми «Просте неускладнене речення» ви засвоїли краще? Над чим ще слід попрацювати?

VII. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ (ЗА ВИБОРОМ)

1. Повторити теоретичний матеріал про просте неускладнене речення. Виконати вправу за підручником.
2. Дібрати й записати приклади на різні аспекти простого неускладненого речення. Підкреслити члени речення.